

Radek Blaheta,
English Book Titles in Gerundial Form

Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav anglistiky a amerikanistiky
Praha, leden 2006

Posudek vedoucího diplomové práce

Předložená diplomová práce se zabývá knižními tituly s gerundiální formou z oblasti nebeletristického, informativního funkčního stylu hraničícího se stylem persvazivním. Cílem práce je celková analýza těchto titulů se zřetelem k jejich postavení v anglické titulové typologii. Volba tématu byla zřejmě motivována možností využití elektronické metodologie, což je třeba hodnotit už samo o sobě velmi kladně. V předložené práci je to však jen prostředek k dosažení náročného cíle interdisciplinárního výzkumu zahrnujícího nejen styčné lingvistické disciplíny (syntax, sémantiku, pragmatiku), nýbrž i oblasti mimolingvistické (marketing). Zdrojem výchozího materiálu byla Britská národní bibliografie (BNB), z níž diplomand shromáždil všechny nebeletristické knižní tituly registrované v r. 2004. Jelikož tento materiál byl tak rozsáhlý, že ho nebylo možno celý zpracovat (34 405 položek), bylo pro detailní rozbor vybráno 30 nejfrekventovanějších gerundiálních skupin, přičemž gerundiální skupinou autor míní všechny výskyty titulů obsahující v řídicí gerundiální složce stejný slovesný lexém (např. všechny výskyty gerundia *understanding* jako první složky titulů lišících se komplementací).

Pokud jde o postavení gerundiálních titulů v titulové typologii, bylo určeno na základě prvních 10% záznamů v BNB, tj. 3441 titulů, v nichž se gerundiální názvy jeví jako druhá nejvíce zastoupená struktura za tituly, jejichž řídicím členem je substantivum. Rozdíl mezi prvními, substantivními a druhými, gerundiálními tituly je však značný: substantivní tituly tvoří téměř 86%, gerundiální 7,09%. Je ovšem třeba poukázat na skutečnost, že z ostatních struktur jediná s četnějším výskytem je jednoduchá finitní věta, přičemž všechny tři zastoupené větné typy (rozkazovací, oznamovací a tázací) nedosahují ani polovinu výskytu titulů gerundiálních (dohromady necelá 3%, s. 24).

Vzhledem k tomu, že v souboru získaném z BNB nemohl být zkoumán vztah titulu k textu publikace, vytvořil autor další soubor na základě publikací dostupných v domácích knihovnách: každá gerundiální skupina z 30 nejfrekventovanějších, jež jsou předmětem detailního rozboru, byla konfrontována s jednou publikací mající v názvu jako řídicí složku gerundium obsahující příslušný slovesný lexém. Diplomand zde přihlédl k úvodu, předmluvě, obsahu, souhrnu, částem textu. Tento soubor měl sloužit jako korekce analýzy založené na samotných titulech: zjištění z něho získaná jsou v plné shodě s výsledky analýzy celého souboru titulů zkoumaných 30 skupin.

Vlastnímu rozboru předchází kapitola pojednávající o problematice *ing*-ového tvaru a gerundiálním titulu jako názvovém typu. Vzhledem k tomu, že předmětem výzkumu jsou tituly, jejichž řídicí složkou je *ing*-ový tvar ve funkci syntaktického substantiva, autor se přiklonil k domácí tradici rozlišující podkategorie gerundia a participia, neboť zkoumané struktury inherentně zahrnují jen prvou z nich. Vymezení gerundia vyžadovalo stanovení kritérií pro vyloučení deverbativních a verbálních substantiv na straně jedné a participií na straně druhé. Gerundiální struktury bylo většinou možno jednoznačně určit na základě strukturálních faktorů blokujících jiné interpretace, popř. na základě faktorů pragmatických; problématické byly minimální struktury (např. struktura *ing*-ový tvar + substantivum může představovat participiální nebo gerundiální premodifikaci nebo gerundium s objektovou komplementací). Premodifikační homonymii však nebylo třeba řešit, neboť premodifikační funkce vyřazuje strukturu ze souboru řídicích gerundií *eo ipso*, tedy bez ohledu na formu realizace. Tituly jsou charakterizovány jako struktury patřící do block language s řadou funkcí, z nichž některé plní podtituly. Obecně platí, že hlavní tituly jsou méně explicitní než podtituly; explikace (specifikace) názvu je pak hlavní funkcí druhé složky.

Třetí, nejrozsáhlejší kapitola věnovaná vlastnímu rozboru vychází z celkového souboru gerundiálních titulů v BNB, z němž byl určen výskyt v hlavních titulech, podtitulech a v názvech obsahujících zkoumanou gerundiální strukturu v obou částech. Celkový výskyt gerundií v hlavních titulech (6,69%) potvrzuje statistická zjištění získaná z prvních 10% korpusu (7,09), u podtitulů, jak se uvádí na s. 39, je rozdíl mezi oběma statistikami větší. Podklady pro tento výrok však nelze dohledat, neboť podtituly nejsou v desetiprocentním souboru tabelovány, pouze v poznámce 24 (s. 39) se uvádí celkový počet podtitulů v souboru BNB 16785. Čtenář by rovněž ocenil, kdyby byl uveden počet titulů, které nemají podtitul (v příloze jich je značný počet). Bylo by zajímavé sledovat, souvisí-li absence podtitulu se slovesným lexémem řídicího gerundia a syntaktickou strukturou. Konfigurace souvýskytu zkoumané gerundiální struktury v hlavním titulu a podtitulu je řídká, což autor vysvětluje specifickými sémantickými vztahy.

Konfrontace gerundiálních titulů s jinými strukturami užívanými v názvech ukazuje, že hlavní rozdíl spočívá v zapojení adresáta do příslušné činnosti jako jejího aktivního účastníka.

Detailní rozbor 30 nejfrekventovanějších skupin gerundiálních titulů zahrnuje aspekt syntaktický, sémantický a pragmatický. Nejzastoupenější skupiny jsou tituly, jejichž řídicí složka je *understanding*, *making* nebo

managing. Pokud jde o syntaktický aspekt, komplementace ovšem vyplývá ze slovesné valence, takže slovesa s jednou valenční strukturou slovesa jeden vzorec (např. *understanding sth.* V-O), kdežto slovesa s více valenčními strukturami (jako *making*) vytvářejí vzorců více. Stejně vzorce se pak liší přítomností/nepřítomností fakultativních členů. Pozornost je též věnována koordinačním strukturám, jejichž druhé složky jsou charakterizovány jako specifikace lineárním způsobem. Linearita je však inherentní rys jakékoliv specifikace předcházejícího obecnějšího prvku; autor měl patrně na mysli specifikaci paralelní strukturou. Sémantický aspekt zahrnuje sémantické role účastníků slovesného děje včetně implikovaného agense, sémantické role adverbialní modifikace a přihlíží k lexikální sémantice sloves v gerundiálním tvaru (lexémy řídicích gerundií ve zkoumaných titulech vytvářejí 12 tříd, u polysémných sloves jsou specifikovány jednotlivé vyskytnuvší se významy). Pro případnou publikaci předložené práce by bylo užitečné doplnit do přílohy 1 v rámci každé skupiny syntakticko-sémantickou a ilokační charakteristiku jednotlivých titulů seskupených podle shodných rysů. Propojil by se tak podrobný všestranný rozbor v kapitole 3 s dokumentační částí.

Závěrečná část 3. kapitoly je věnována podrobnému rozboru pragmatického aspektu. Z ilokačních aktů se u gerundiálních titulů uplatňují direktivy a konstativy, jejichž realizace gerundiální formou, zejména u direktiv, maskuje asymetrický vztah mezi producentem textu a adresátem přístupem navozujícím symetrii. Právě v tom spočívá přednost gerundiálních titulů ve srovnání s jinými názvovými strukturami. Persvazivní aspekt gerundiálních titulů, na rozdíl od reklamy, nepřevažuje složku informativní. Další ilokační aspekt, komisivnost, může být zvýšen některými prvky v specifikaci komplementace (superlativem, vymezujícím adjektivem aj.). Uváděné příklady působí přesvědčivě, nicméně komisivní funkci záměn 2. osoby by prospěl bližší výklad. K řadě kompetentně podrobně probraných intralingválních aspektů diplomand v závěru připojil i aspekt interlingvální, překladové ekvivalenty zkoumaných gerundiálních struktur v češtině. K tomu použil všechny překlady gerundiálních titulů, které vyšly na domácím trhu po r. 1990. Stejně jako předcházející oddíly i tato část je zpracována důkladně s přihlédnutím ke všem zahrnutým aspektům rozboru, syntaktickému, sémantickému, pragmatickému a navíc též marketingovému. Základní problém spočívá v neexistenci strukturálního protějšku gerundia v češtině, přičemž úplná překladová adekvátnost všech potenciálních ekvivalentů je více či méně omezena. Autor probírá a jednotlivé překladové struktury, hodnotí je z hlediska funkční ekvivalence a dochází k závěru, že i velmi odchylné překlady mohou být plně adekvátním řešením. K větší či menší restrukturaci ovšem dochází v rámci některé z překladových struktur, které systém češtiny poskytuje. Jak vyplývá z tabulky na s. 88, tři z nich jsou významně zastoupeny, především substantivum jako řídicí člen titulové substantivní fráze (60%), infinitiv, zejména po *jak* (13,33%), a věta oznamovací (13,33%).

Poznámky k jednotlivostem:

Ve výkladu funkčních stylů na s. 6-7 bych čekala zmínku o klasifikaci používané v Longman Grammar.

V tabulce 1 na s. 24 se uvádí 6 výskytů passive complex verb phrase (no auxiliaries) v rubrice non-clausal structures: může autor tento typ ilustrovat příkladem? Pasivní slovesná fráze musí obsahovat minulé přičestí, nefinitní slovesný tvar (jako přítomné přičestí, gerundium a infinitiv).

K výčtu faktorů blokujících víceznačnost *ing*-ového tvaru na s. 35: prostředky uváděné v odst. k) již byly uvedeny: infinitiv v odst. d) a sponové predikace v odst. g); na s. 36 v odst. c) je blokujícím faktorem spíše premodifikace předmětu gerundia než kolokabilita.

Na s. 59 řazení případů jako *No going back*, *Getting around* k typu bez komplementace (*Walking*, *Growing*) je při nejmenším sporné: postverbální element se zde chová jako adverbium, obě složky uchovávají základní význam.

Termín *bare infinitive* (s. 90 a jinde) k označení českého infinitivu neuvozeného tázacím *jak* jako překladový ekvivalent anglického gerundia je zavádějící, neboť jde o obsazený termín (anglický infinitiv bez *to*). Podobně je zavádějící označovat český infinitiv s *jak* termínem *how-to clause* (s. 88, 90 a jinde).

Jazyková stránka předložené diplomové práce plně odpovídá vysoké úrovni zpracování zkoumaného tématu. Zaznamenala jsem zcela ojedinělé případy ke korekci (s. 19, odst. e): spíše než *loose relations 'are sometimes not transparent'*, na s. 83 *The title is to establish > the title should / is expected to / is supposed to*, na s. 84, 9/zd chybí člen *in same way*).

Závěr

Diplomová práce Radka Blahety je vynikající studie překračující běžný dobrý standard diplomových prací. Hodnotím na ni především samostatný přístup jak k volbě tématu, tak v stanovení metodologie, a vysokou úroveň způsobu zpracování. Diplomand prokázal znalost širokého okruhu relevantní literatury z řady styčných disciplín a výborné jazykové znalosti. Práce přináší nové cenné poznatky ve všech zkoumaných aspektech, z nichž některé se přímo nabízejí k publikaci (např. z hlediska praktické aplikace část o překladové ekvivalenci). Předloženou práci jednoznačně doporučuji k obhajobě, klasifikuji ji známkou výbornou a po drobných, nepodstatných úpravách navrhuji k předložení jako rigorózní disertaci pro získání titulu PhDr.

V Praze dne 1. února 2006.

Prof. PhDr. Libuše Dušková, DrSc.